

AZ ÚJ AMERIKAI IRODALOM

ÍRTA RALPH BEAVER STRASSBURGER

(NEW YORK)

Amerika irodalmi virágzása a múlt század közepén a new-englandi iskola befolyásának tulajdonítható. Az északkeleti partvidéki államok adták Amerikának azt a sajátos irodalmi kultúrát, melyben a környezet és klíma alig változtatott lényegesen az angolországi hagyományokon. New-England kultúrája európai volt, legközelebb az angolhoz állott, finom, halk-szavú, az érzelmek lefokozására alapított és jól nevelt emberek kultúrája. Temperamentum, szenvedélyek viharzása tabu volt ebben a környezetben. E kultúra művelői mérsékeltén analytikusak voltak, de csak olyan mértékben, amilyenben a bon ton és a puritanizmus erkölcsi tilalmai nem állották útját a lélektani kíváncsiságnak. A gazdag kereskedők irodalma volt ez, azoké, akik elegánsan berendezett házaik ablakán keresztül látták az életet, amely nem mindig gyöngéd és igazságos, de nagyjában jó és végeredményében kellemes. A Hawthornok és a Longfellow-k irodalma volt ez, akik kitermelték a maguk sajátos filozófiáját Emerson transcendentáliszmusában.

Ezután hosszú évekig nem volt Amerikának tipikus, egy az országra jellemző irodalma. A lakosság angolszász jelleme lassanként, amint milliók özönlöttek be a kontinentális Európából és amint a környezet befolyása mindinkább érezhetővé lett, jelentékeny változáson ment át. Egy hatalmas országot kellett felszántani, produktívvá tenni, erdőket kellett irtani, vasutakat kellett építeni, a modern élet ezer raffinériáját kellett kieszelni és gazdaságilag értékesíteni, felhőkarcolókat kellett építeni, Rockefellernek és Fordnak kellett jönni, Amerikának a világ leggazdagabb országává kellett lennie. A műzsák nemcsak háborúban, hanem az országépítés munkájában is hallgatnak. Nem tudom, nem értenek-e félre, ha azt a szót használom, hogy *mohón* kellett építeni, mert sok volt a teendő és az élet rövid. A kincs a nemzet lábánál hevert és értékesíteni kellett. Egy olyan faj vágott neki a hihetetlenül nagy munkának, melyet Európa elkéséřített, vallása, politikai felfogása miatt üldözött, álmodozónak, istentagadónak hívott. Az új hazában egy új vallást alapítottak, egy vallást, melynek alapja a jólét, sátánja a nincstelenség, legfőbb parancsa az egymás támogatása, istentisztelete az alkotás, a munka vallása, egy elcsépelel frázis vallása, mely Amerikában étellel szivta tele magát és valóságga vált.

A felhőkarcolót tekintik Amerika szimbolumának, aminthogy csakugyan az is. Mégis materialistának mondják az amerikai civilizációt, szívtelennek, embertelennek. A felhőkarcoló az ég felé tör, egyrészt szükségből, másrészt benső meggyőződésből. Az amerikai civilizáció ugyancsak szükségből és meggyőződésből materialista, egyrészt mert léte kategorikus imperatívuszának a természet által számára felhalmozott kincsek értékesítését tekintti, másrészt mert vallása, hogy az emberi nem jóságának az anyagi felvirágzás magas foka az előfeltétele, a gazdagságé, mely meglegedettséget szül, és nem a szegénységé, mely nyomorba, bajba, szerencsétlenségbe dönt.

Amerika az építés munkájában egy kissé megállapodott. Talán nem is helyes ezt mondani, mert hiszen a megállapodás csak relatív; talán jobb volna azt mondani, hogy a munka automatizálódott, hogy ma már kevesebb erőkifejtéssel jár és mégis több hasznot hajt. Ezáltal természetesen energiák szabadultak fel melyek foglalkozás után néznek, keresik helyüket a teremtésben, fölfedezni óhajtják Amerika titkát, a gazdagság és élet titkát. Különösen a háború óta nagy Amerika gazdagsága és életerő-feleslege. Különösen a háború óta lendült fel az önmegismerés kultusza, az irodalom szeretete.

Az új amerikai irodalom, mely csak pár éves, ma már nem emlékeztet Angliára, Európára. Tipikusan amerikai, tépelődően, önmarcangolóan amerikai, nem a jólakott kereskedő önbizalmával, hanem a jövőbe látó géniusz bizonytalanságával, tétova sorskeresésével. Ezt a modern amerikai irodalmat Európa is kezdi megismerni és megbecsülni. Ime, a hosszú időn át keresett »ujdonság«, egy új civilizáció kiizzasztott gyöngye, az Új Ember jelentkezése.

Sinclair Lewis, Sherwood Anderson és Theodore Dreiser az új amerikai irodalom szentháromsága. Mindhárman képprombólók, elégedetlenek, aranyásók, a filiszter gyűlölői, az Élet értelmezői, a Halál megvetői. Lewis *Main Street*-je és *Babbitt*-ja iskolát alapított. Ez az amerikai civilizáció sötétebb oldala, Nyárspolgár Ur meghatottságtól rezgő hangjának lekicsinylése, az Arany Borjú szétrombolása. Most, hogy Amerika kezd leülepedni, itt az ideje, hogy fölfedezzük az amerikai filisztert. Ime ilyen, ezek a hibái, nem javíthatatlan, de sietni kell, mielőtt rossz tulajdonságaiba túlságosan beleéli magát. Kevés nemzet mondhatja el magáról, hogy ily fiatal korában máris oly jól megismerték, mint a modern amerikai irodalom úttörői, de különösen Sinclair Lewis. Sherwood Anderson *Story Teller's Story*-ja ugyancsak keresztmetszete az amerikai életnek, nem kicsiszolt, aminthogy általában a modernnek írásai nem vetnek súlyt az eleganciára, éles szemmel, kímé-

letlen kézzel az agyagba vájt alkotás, meghatóan naív és elképesztően komplikált, egy élet keresése és a melancholikus lemondás vigasztalódása. Dreiser *American Tragedy*-jéről a *London Times*-ban azt olvastam egy minden szavát megfontoló kritikustól, hogy klasszikus munka, amellett, hogy stílusa qualitástalan. A nagy vonalakra veti a súlyt, bár az aprólékosságig részletező, ijesztően analytikus, gyilkosan tragikus. Egy gyilkos fiatal ember története, amely a melodráma hatást kereső könnyfacsarásának mellőzésével az Életről beszél, melyet a gyilkos kiolt és melyet belőle kiszorítanak, a civilizált ember komplikáltságáról és céljának ijesztő hiányáról, egy nagy rejtélyről, melyet Dreiser megoldani nem, de felvetni igenis tud. Ebben áll genialitása. Dramatizálni tudja a nagy problémákat, a nélkül, hogy bölcselkednék; korrajzot ad egy inkább elhibázott, mint elvetemedett tett szörnyűségén keresztül, valóságban életet ad, miközben életet vesz.

Sokan vannak az »ifjú« amerikai írók; ifjak nem életkorban, hanem szellemben, az önismerés merészségében, az önmegismerés forradalmiságában. Az amerikai élet tempója nemcsak felhőkarcolókat, száguldó transzkontinentális vonatokat és Lindbergheket, hanem irodalmat is termelt méhében, nagyot, megérintőt és megértőt. A »materialista« világfelfogás, mellyel Amerikát vádolják, egy realizztikusan idealista gondolatmenetnek adott életet. Az arányok óriásiak, az inspiráció szinte mérhetetlen, az emberek vágatnak... mi után? Arany, boldogság, nagyság után? Az új amerikai irodalom művelői éppen azon fáradoznak, hogy ezt kitalálják. Sohasem fogják megtalálni a titkok titkát, a bölcsök kövét, de megpróbálták és nem riadtak vissza megértés hiányától, agyonhallgatástól, osztracizmustól. Ma a fiataloknak van Amerikában a legnagyobb sikerük, könyveiket tízezerszámra nyomtatják, támadják és védik őket, beszélnek róluk az újságokban, templomokban, irodalmi szalonokban, Main Streeten és Fifth Avenue-n, gyűlölik és szeretik őket, olvassák őket. Ameriká megérett egy nagy irodalomra; a gyors fejlődés viharában, mely az ország sajátsága, egypár év alatt tápot kapott a tett kritikája, az önismerés vallássá emelése. Mi

lesz ennek a »Sturm und Drang«-nak a vége? Amerika irodalma is leülepedik majd a tekintély és hagyomány állóvizébe, vagy pedig átszellemülve, megihletve az élet gyors tempójától, feljebb és feljebb megy ismeretlen magasságok kutatására, fölfedezetlen titkok fölfedezésére.